

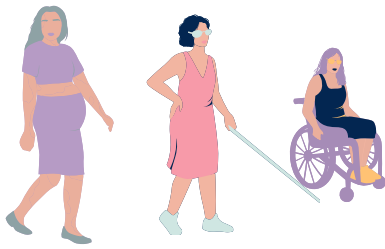

Այս ուղեցույցը տպագրվել է «Կանանց դեմ բռնության վերացման ՄԱԿ-ի հավատարմագրային հիմնադրամի» ֆինանսավորմամբ, սակայն արտահայտված տեսակետները և ներառված բովանդակությունը չեն ենթադրում ՄԱԿ-ի կողմից պաշտոնական հաստատում կամ ընդունում:

Բովանդակության համար պատասխանատվություն է կրում «Ագաթ» հաշմանդամություն ունեցող կանանց իրավունքների պաշտպանության կենտրոն հասարակական կազմակերպությունը:

Տեղեկատվական գրքույկը հեշտ ընթերցվող դարձրեց
Մուշեղ Չովսեփյանը

Ի՞նչ գրքույկ է սա

Այս գրքույկը նախատեսված է հաշմանդամություն ունեցող կանանց և աղջիկների համար:

Գրքույկի նպատակն է օգնել կանանց, որպեսզի նրանք պաշտպանեն իրենց իրավունքները:

Հաջորդ էջերում կան պատկերներ և տեքստեր, որոնք կպատմեն քեզ բռնության տեսակների մասին և թե ինչպես պաշտպանվել բռնությունից:

Գրքույկում կան նաև այն կազմակերպությունների հեռախոսահամարները, հասցեները, որոնք կարող են օգնել քեզ, եթե բռնության ենթարկվես:

Ուլքեր կարող են բռնության ենթարկվել և ի՞նչ է բռնությունը

Հայաստանում ապրում է
հաշմանդամություն ունեցող մոտ
90,000 կին:

Ըստ հետազոտությունների՝
հաշմանդամություն ունեցող
կանայք և աղջիկներն ավելի շատ
են ենթարկվում բռնության, քան
մյուս մարդիկ:

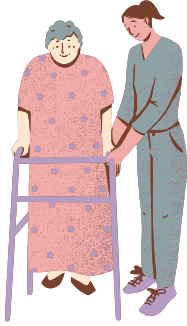
Հաշմանդամություն ունեցող կինը
կամ աղջիկը կարող է բռնության
ենթարկվել տարբեր մարդկանց
կողմից:

Օրինակ՝

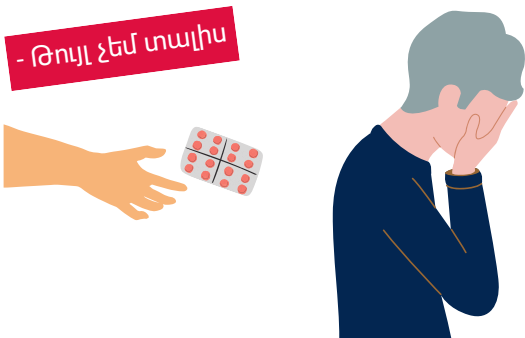
- ընտանիքի անդամի,
- ամուսնու,
- ընկերոջ,
- զուգընկերոջ,
- գործընկերոջ,
- անձնական օգնականի,
- խնամակալի
- բարեկամի,
- գործատուի,
- անծանոթ մարդու:

Բռնությունը կարող է դադարեցվել, եթե հաշմանդամություն ունեցող կինը պատմի վստահելի մարդկանց և կազմակերպություններին:

Հաշմանդամություն ունեցող կանայք հաճախ կախվածության մեջ են ուրիշներից: Նրանք կարող են օգնության կարիք ունենալ լրդանալիս, հագնվելիս, սնվելիս և այլն:

Բռնություն է, երբ օգնողը

- ամոթանք է տալիս,
- զրկում է դեղերից կամ սննդից,
- թողնում է թրջված կամ կեղտոտ,
- չի օգնում, երբ դրա կարիքը շատ կա:

Բռնություն է նաև, երբ արգելում են տանից դուրս գալ և շփվել ուրիշների հետ:

Որտե՞ղ կարող են բռնության ենթարկվել հաշմանդամություն ունեցող կանայք

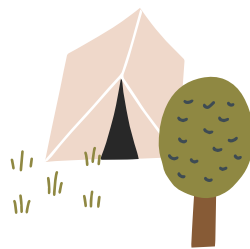

Հաշմանդամություն ունեցող կանանց և աղքիկներին կարող են բռնության ենթարկել ամեն տեղ:

Կարող են վատ վարվել

- հիվանդանոցներում,
- վերականգնողական կենտրոններում,
- ուսումնական հաստատություններում,
- խնամքի տներում,
- աշխատանքի վայրում,
- հասարակական տրանսպորտում,
- Նույնիսկ՝ տանը:

Իսկ կամ օրենք, որը պաշտպանում է մեզ բռնությունից

Ազգային ժողովը 2017-ին օրենք է ընդունել, որի նպատակն է պաշտպանել բռնության ենթարկվող մարդկանց:

Օրենքի անվանումն է՝ «Շնտանիքում և կենցաղային բռնության կանխարգելման, ընտանիքում և կենցաղային բռնության ենթարկված անձանց պաշտպանության և ընտանիքում համերաշխության վերականգնման մասին»:

Օրենքն ասում է, որ բռնություն է ֆիզիկական, սեռական, հոգեբանական կամ տնտեսական բռնի արարքը, որը կատարվել է ընտանիքի անդամների, զուգընկերների կամ նախկին զուգընկերների միջև:

Բռնության ի՞նչ տեսակներ կան

Ֆիզիկական բռնություն

Ֆիզիկական բռնություն է

- ծեծը,
- առողջությանը վնաս պատճառելը,
- ազատությունից զրկելը,
- ցավ պատճառելը:

Օրինակ՝ երբ կնոջը ապտակում են, բռնեցքով կամ ոտքերով խփում, դա ֆիզիկական բռնություն է:

Ֆիզիկական բռնություն է նաև, երբ

- այրում են մաշկը կամ մազերը,
- հրում են,
- կծում են,
- տարբեր առարկաներ օգտագործում, որոնք կարող են ցավ պատճառել:

Երեք օրինակ, թե բռնության ինչ դեպքեր կարող են պատահել հաշմանդամություն ունեցող կանանց հետ:

Խնամողը դիտմամբ կոտրում է աջակցող սարքը, օրինակ՝ լսողական ապարատը, սայլակը, քայլակը և այլն:

Ամուսինը միտումնավոր տեղաշարժում է տան կահույքը, որպեսզի դժվար լինի ֆիզիկական խնդիրներ ունեցող կնոջը տեղաշարժվել:

Ստիպողաբար կամ ֆիզիկական ուժով դեղորայք են ներարկում կամ դեղահաբ տալիս, երբ դրա կարիքը չկա:

Սեռական բռնություն

Սեռական բռնություն է անձի կամքին հակառակ ցանկացած սեռական արարք կամ դրա փորձը:

Հաշմանդամություն ունեցող կանայք և աղջիկները առավել հաճախ են ենթարկվում սեռական բռնության:

Պատճառն այն է, որ նրանք տեղյակ չեն, թե որն է առողջ սեռական հարաբերությունը, իսկ որը՝ բռնություն:

Հաշմանդամություն ունեցող կնոջը նույնիսկ կարող է թվալ, որ բռնություն գործադրողից բացի էլ ոչ ոք իրենով չի հրապուրվի:

Եթե կինն ասում է, որ չի ցանկանում սեռական հարաբերություն ունենալ, ապա նրա որոշումը պետք է հարգել:

Սեռական բռնության ի՞նչ օրինակներ կան:

Երբ առանց կնոջ համաձայնության դիպչում են նրա կրծքերին, սեռական օրգաններին կամ մարմնի այլ մասերին:

Երբ գործատուն ստիպում է սեռական հարաբերություն ունենալ իր հետ, որպեսզի չհեռացնի աշխատանքից:

Երբ ուսուցիչը ստիպում է սեռական հարաբերություն ունենալ իր հետ, որպեսզի տեղափոխի հաջորդ դասարան կամ չտեղեկացնի ծնողներին իր վատ սովորելու մասին:

Երբ խնամող անձն օգնում է կնոջը՝ փոխարենը ստիպելով սեռական հարաբերություն ունենալ:

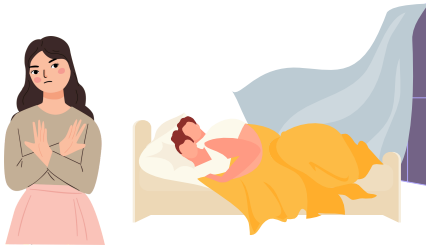
Երբ կնոջ կամքին հակառակ ստուգում են կո՛ւյս է նա, թե՞ ոչ:

Երբ պարտադրում են նկարվել
էրոտիկ տեսանյութում դրա դիմաց
խոստանալով գումար տալ կամ
սնունդ:

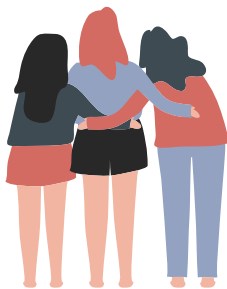
Երբ պարտադրում են դիտել էրոտիկ
ֆիլմեր, երբ կինը չի ուզում:

Երբ նա ստիպված է նայել, թե
ինչպես են սեռական
հարաբերություն ունենում
ուրիշները:

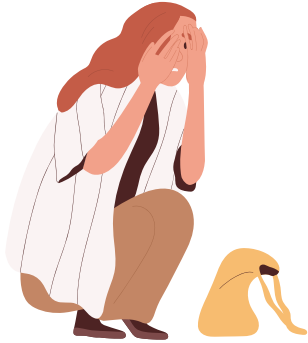
Երբ նրան ստիպում են, որ լսի
սեռական կյանքին վերաբերող
կատակներ կամ պատմություններ:

Պետք է հիշել՝

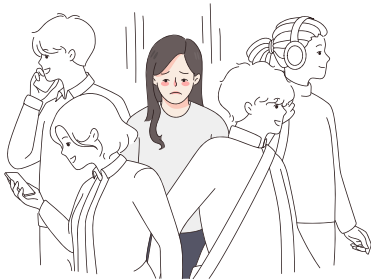
Սեռական բռնության կարող է
ենթարկվել ցանկացած կին և
աղջիկ: Դրանում նրանք մեղավոր
չեն:

Յոգեբանական բռնություն

Յոգեբանական բռնության դեպքում մարդիկ փորձում են դիտավորյալ հոգեկան ուժեղ տառապանք պատճառել անձին՝

- վախ առաջացնել նրա մոտ,
- նվաստացնել կամ վատ վերաբերվել,
- մեկուսացնել,
- ստիպել, որ ընդհատի հղիությունը:

Յոգեբանական բռնություն է, երբ կնոջ կյանքը փորձում են վերահսկել և թույլ չեն տալիս շփվել այլ մարդկանց հետ:

Յոգեբանական բռնության դեպքում վիրավորում են կնոջը, վախեցնում:

- Քո պատճառով ես չեմ կարողանում նորմալ ապրել

Երբեմն հոգեբանական բռնության են ենթարկում հաշմանդամություն ունեցող կանանց, երբ ասում են, որ նրանք բեռ են և արժանի չեն ապրելու: Իսկ դա այդպես չէ:

- Կծեծեմ քեզ, եթե մի բան այնպես չարեցիր: Կգրկվես թոշակից:

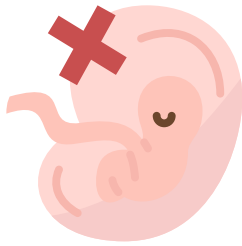
Կնոջը անընդհատ սպառնալ, որ կծեծեն կամ որ գումար չեն տա: Յոգեբանական բռնություն է:

- Եթե չհանդիպես ինձ
հետ, ես ինքնասպան
կլինեմ:

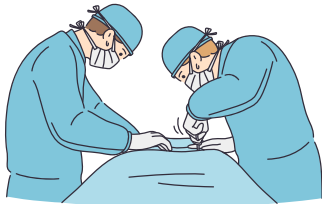

Չոգեբանական բռնություն է, երբ
սպառնում են, թե ինքնասպան
կլինեն կամ կվնասեն իրենց:

Չոգեբանական բռնություն է, երբ
սպառնում են, որ կվնասեն Ձեր
սիրելի կենդանուն:

Չոգեբանական բռնություն է, երբ
կնոջ ստիպում են ընդհատել
հղիությունը (աբորտ անել):

Չոգեբանական բռնություն է նաև,
երբ կնոջը ստիպում են բժշկական
ամլացում կատարել: Սա
նշանակում է, որ կինն այլևս երբեք
չի կարող երեխա ունենալ:

Տնտեսական բռնություն

Տնտեսական բռնություն է, երբ կնոջը կախվածության մեջ են գցում իրենցից ու զրկում են սննդից, հագուստից, դեղորայքից կամ մյուս ապրանքներից:

Երբ կնոջն արգելում են ծախսել իր գումարն այնպես, ինչպես ինքն է ցանկանում, դա բռնություն է:

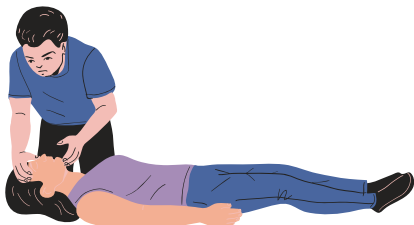
Տնտեսական բռնություն է նաև, երբ կնոջից վերցնում են իր կենսաթոշակը կամ աշխատավարձը:

Անտեսում

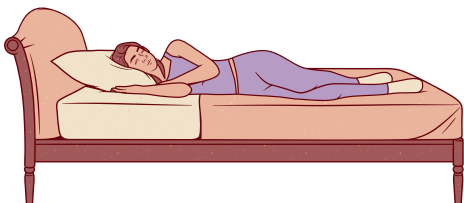

Անտեսման դեպքում ծնողները դիտավորյալ զրկում են իրենց երեխաներին ամենօրյա սննդից, հագուստից, բուժումից:

Անտեսման դեպքում նրանք կարող են և ունեն գումար սնունդ գնելու համար, սակայն դիտավորյալ չեն գնում:

Բռնություն է, երբ հաշմանդամություն ունեցող անձի խնամակալը կամ օգնողն անտեսում է կամ չի օգնում նրան:

Անտեսում է, երբ հաշմանդամություն ունեցող կնոջը երկար ժամանակ անկողնում պառկած են թողնում, իսկ նա ինքնուրույն վեր կենալ չի կարող:

Անտեսում է, երբ խնամողը չի օգնում զուգարան գնալիս, որպեսզի անձը հայտնվի նվաստացած վիճակում:

Մեկուսացում

Հաշմանդամություն ունեցող աղջկան կամ կնոջը սենյակում փակելը բռնության ամենակոպիտ դրսևորումներից մեկն է:

Որոշ մարդիկ ամաչում են հաշմանդամություն ունեցող կին կամ աղջիկ ունենալ իրենց ընտանիքում:

Նրանք կարող են մարդկացից թաքցնել կամ ձևացնել, որ նա գոյություն չունի:

Հաճախ հաշմանդամություն ունեցող աղջիկներին թույլ չեն տալիս գնալ դպրոց, իջնել բակ և այլն:

Ինչպե՞ս պաշտպանեմ ինքս ինձ

Հաշմանդամություն ունենալ չի նշանակում, որ թույլ ես և ամբողջ կյանքում պետք է կախված լինես ուրիշներից:

Կարող ես սովորել, թե ինչպես ինքդ քեզ պաշտպանել բռնությունից:

Կարող ես հրաժարվել մարդկանց առաջարկած այն օգնությունից, որի կարիքն այլևս չունես:

Սա ցույց կտա քո ուժն ու ինքնուրույն լինելու կարողությունը:

Քեզ կարող են օգնություն առաջարկել լավ մտադրությամբ: Բայց դու կարող ես մերժել նրան և ասել «ոչ», նույնիսկ, եթե դա նրան դուր չի գալիս:

Երբեմն մարդկանց թվում է, թե կարող են քեզ ազատ դիպչել, հնարավոր է՝ փորձեն օգտվել այդ առիթից:

- Դա ինձ դուր չի գալիս:

Եթե դու չես ուզում, որ այդ մարդը քեզ դիպչի, բարձրաձայն ասա նրան հետևյալը.

- Դու ինձ ձեռք ես տալիս:

- Դա ինձ դուր չի գալիս:

- Ձեռքերդ ինձանից հեռու տար:

- Մի՛ հրի՛ր սայլակս առանց իմ թույլտվության:

Եթե որևէ մեկը բռնում է քո ձեռքը կամ հրում անվասայլակը, բարձրաձայն և հաստատակամ ասա.

- Մի՛ հրի՛ր:

- Դա ինձ դուր չի գալիս:

- Դու բռնել ես իմ ձեռքը:

- Թո՛ղ ձեռքս:

Եթե որևէ մեկը մոտենում է քեզ, և կարծում ես, որ կարող է վնասել, ասա.

- Կանգնիր: Մի՛ մոտեցիր:

Հաճախ այսքանը բավարար է, որ տվյալ անձը հեռանա:

Նա կհասկանա, որ քեզ վնասելն այնքան էլ հեշտ չէ:

Իսկ եթե շարունակում է մոտենալ, ապա օգնություն կանչիր:

Ի՞նչ անել հարձակման դեպքում

Բռնությանը դիմադրելով կկարողանաս դադարեցնել բռնությունը, քանի որ դիմացինը կհասկանա, որ քեզ վնասելն այնքան էլ հեշտ չէ:

Եթե որևէ մեկը հարձակվում է կամ փորձում քեզ բռնաբարել, ապա արա հնարավոր ամեն ինչ՝ տվյալ վայրից հեռանալու համար:

Արա մի բան, որից զգվանք կառաջացնի նրա մոտ:
Օրինակ՝ անհիմաստ խոսքեր ասա, թքիր:

ճանկռիր նրա դեմքը, խփիր աչքերին, քթին, ամորձիներին:

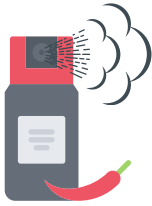
Ամորձիները գտնվում են նրա ոտքերի արանքում:

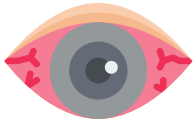
Եթե սայլակ ես օգտագործում, քո անվասայլակը հնարավորինս ուժեղ հրիր դեպի տվյալ անձը:

Աղմկիր, ճչա, ամբողջ ուժով «օգնություն» գոռա:

Կծու պղպեղ կամ հող նետիր նրա աչքերին:

Դրա պատճառով նա կսկի վատ տեսնել և աչքերը կցավան, իսկ դու կկարողանաս փախչել:

Եթե ոտքերդ թույլ են կամ ամուր չես կանգնում ոտքերի վրա, ամենահարմարը նստած դիրքն է:

Երբ արդեն նստած ես հատակին, հարվածիր նրան տարբեր իրերով՝ հենակներով կամ ձեռնափայտով:

Ինքնապաշտպանվել իմանալը կարևոր է:

Երբ գիտես, թե ինչպես պաշտպանես ինքդ քեզ, ավելի ինքնավստահ և ապահով կզգաս, նույնիսկ եթե երբեք բռնության չես ենթարկվել:

Սովորիր լինել ուժեղ և վստահ:

Չիշիր, եթե նույնիսկ չես կարող ինքնապաշտպանվել, բռնության ենթարկվելու համար դու մեղավոր չես:

Մեղավորը է բռնության ենթարկողը:

Ո՞ր պետական կառույցներն են գրառվում ընտանեկան բռնության հարցերով

**Պետական տարբեր մարմիններ
տարբեր գործառույթներ են
իրականացնում:**

ՀՀ աշխատանքի և սոցիալական
հարցերի նախարարություն

Խնամակալության և
հոգաբարձության մարմիններ

Աջակցության կենտրոններ

Ապաստարաններ

Ոստիկանություն

ՀՀ կրթության, գիտության,
մշակույթի և սպորտի
նախարարություն

ՀՀ առողջապահության
նախարարություն

Ո՞ւմ դիմել, երբ ենթարկվում եմ բռնության

Միշտ կան մարդիկ և կազմակերպություններ, որոնք կօգնեն քեզ:

Կարող ես դիմել Ոստիկանություն օրվա ցանկացած ժամին՝ զանգելով 1 02:

Կարող ես դիմել «Ագաթ» կազմակերպությանը:

Հեռախոս՝ 077 043 042

Էլեկտրոնային հասցե՝ agate.ngo@gmail.com

Կարող ես դիմել նաև Ընդդեմ կանանց նկատմամբ բռնության կոալիցիային:

Հեռախոս՝ 041 43 37 43

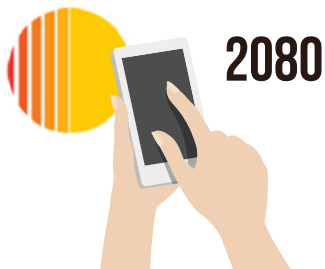
Ո՞ւմ դիմել, եթե բռնություն գործադրողը իմ ընտանիքի անդամն է

Կարող ես դիմել «Կանանց
աջակցման կենտրոն»
հասարակական
կազմակերպություն

Հեռախոս՝ 099 887 808

Վեբկայք՝ womensupportcenter.org

Կարող ես դիմել «Լայթհաուս»
բարեգործական հիմնադրամ

Հեռախոս՝ 043 50 05 03, 093 32 78 34

Անվճար թեժ գիծ ՄՏՍ-ի
բաժանորդների համար՝ 2080

Վեբկայք՝ armenianlighthouse.com

ՈՐՄ դիմել, երբ սեռական բռնության եմ ենթարկվում

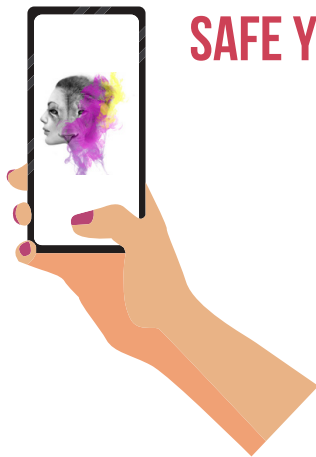
077 99 12 80

Սեռական բռնության
ճգնաժամային կենտրոն

Չեռախոս՝ 077 99 12 80

Էլեկտրոնային հասցե՝
sacc.arm@gmail.com

Վեբկայք՝ saccarmenia.org

SAFE YOU

Ձեր հեռախոսում քաշեք Safe YOU
(Սեյֆ յու) ծրագիրը:

Safe YOU-ն կանանց պաշտպանելու
համար է ստեղծվել:

Չեռախոս՝ 055 92 09 30

Էլեկտրոնային հասցե՝
info@safeyou.space

Վեբկայք՝ www.safeyou.space

Ո՞ր կենտրոններ կարող եմ դիմել աջակցության համար

Եթե ապրում եք **Երևանում**, կարող եք դիմել «Կանանց իրավունքների կենտրոն» ՅԿ-ին՝ զանգելով 010 54 28 28 կամ 043 01 02 92:

Եթե ապրում եք **Ճիրակի մարզում**, կարող եք դիմել «Կանանց իրավունքների տուն» ՅԿ-ին՝ զանգելով 077 57 08 70:

Եթե ապրում եք **Տավուշի մարզում**, կարող եք դիմել «Երիտասարդ Տավուշ» ՅԿ-ին՝ զանգելով 094 78 87 70:

Եթե ապրում եք **Արարատի մարզում**, կարող եք դիմել «Դու մենակ չես» կանանց աջակցման ՅԿ-ին՝ զանգելով 077 802 700 կամ 098 88 60 77:

Եթե ապրում եք **Արմավիրի մարզում**, կարող եք դիմել «Երիտասարդ Ավանգարդ» ՅԿ-ին՝ զանգելով 093 57 46 57:

Եթե ապրում եք **Սյունիքի մարզում**, կարող եք դիմել «Սոսե կանանց հիմնահարցեր» ՅԿ-ին՝ զանգելով 098 84 84 53:

Եթե ապրում եք **Արագածոտնի մարզում**, կարող եք դիմել «Թալին-Յույս» սոցիալական ՅԿ-ին՝ զանգելով 091 48 20 35:

Եթե ապրում եք **Վայոց ձորի մարզում**, կարող եք դիմել «Դու մենակ չես» կանանց աջակցման ՅԿ-ին՝ զանգելով 098 88 60 77:

Եթե ապրում եք **Լոռու մարզում**, կարող եք դիմել «Սպիտակի Յելսինկյան խումբ» իրավապաշտպան ՅԿ-ին՝ զանգելով 099 25 20 17:

Եթե ապրում եք **Կոտայքի մարզում**, կարող եք դիմել «Կանանց հզորացման ռեսուրս» ՅԿ-ին՝ զանգելով 077 38 00 53:

Եթե ապրում եք **Գեղարքունիքի մարզում**, կարող եք դիմել «Մարտունու կանանց համայնքային խորհուրդ» ՅԿ-ին՝ զանգելով 094 87 65 02 (Մարտունու կենտրոն) կամ 094 87 65 05 (Գավառի կենտրոն):